

αί ὑπερβαίνουσαι τὴν ἀνθρωπίνην ἀντίληψιν : Θεός, δημιουργία, ψυχή, ἀθανασία.

Γνήσιος καὶ ἀντάξιος μαθητὴς τοῦ Σωκράτους συνεχίζει καὶ συμπληροῖ, τελειοῖ καὶ ὑπερβάλλει ἀκόμη τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ. "Ὅ,τι διὰ τὸν Σωκράτη ἦτο μία γενικὴ ἀρχὴ γίνεται πλέον ἐδῶ σύστημα. Διὰ τῆς κατ' ἔννοιαν γνώσεως καὶ κατ' ἐπιστημονικοὺς ὀρισμοὺς χωρῶν θὰ ζητήσῃ τώρα ὁ Πλάτων νὰ ἐξηγήσῃ τὸν ὅλον κόσμον—καὶ οὐχὶ μεμονωμένας ἠθικὰς κυρίως πράξεις καὶ ἀρχάς.

Ἡ φιλοσοφία του δὲν διδάσκεται πλέον ἐν τῇ ἀγορᾷ. Περιορίζεται εἰς ὠρισμένον χῶρον καὶ δι' ὠρισμένα πρόσωπα, ἀφωσιωμένα εἰς τὴν φιλοσοφίαν καὶ διαθέτοντα καιρὸν καὶ ζῆλον πρὸς ταύτην. Ὅλα λαμβάνουν ἀριστοκρατικὸν χαρακτῆρα, ἀνάλογον πρὸς τὴν μεγαλοπρέπειαν τοῦ νέου διδασκάλου καὶ φιλοσόφου.

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΔΙΑ ΤΟΝ ΠΛΑΤΩΝΑ

Κύριον πρόβλημα τῆς φιλοσοφίας ἔχει γίνεαι πλέον τὸ «γνῶθι σαυτόν». Ἡ βαθεῖα μελέτη καὶ κατανόησις τοῦ ἀνθρώπου, τῆς κορωνίδος τοῦ κόσμου. Ὁ τοιοῦτος ὅμως ἀνθρώπος κεῖται εἰς τὸ μεταίχμιον μεταξὺ πνευματικοῦ καὶ αἰσθητικοῦ κόσμου. Ἡ πρώτη του προσπάθεια εἶναι νὰ νοήσῃ τὸν γύρω του κόσμον. Κατόπιν θὰ ζητήσῃ νὰ εὔρη τὴν θέσιν ἑαυτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ. Ὅταν ἀπελπισθῇ διὰ τὴν λογικὴν γνῶσιν τοῦ κόσμου, τότε θὰ στραφῇ ὀριστικῶς πρὸς τὰ ἄνω, ζητῶν νὰ εὔρη ἑαυτὸν ἐν τῇ ἐνότητι μετὰ τοῦ Θεοῦ. Διὰ τοῦτο, πρὸς καλυτέραν παρακολούθησιν τῆς ἀνατάσεως τῆς ψυχῆς τῶν φιλοσόφων, εἶναι ἀνάγκη ἐν ὀλίγοις νὰ ἴδωμεν πῶς τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα εἶδε τὸν αἰσθητὸν κόσμον ἐν τῷ πυρετῷ τῶν ἀναζητήσεών του.

Μὲ τὴν νέαν κατεύθυνσιν, ἣν λαμβάνει ἡ φιλοσοφία ἀπὸ τοῦ Σωκράτους, κατεύθυνσιν βαθυτέρας καὶ πολυμερεστερας μελέτης τῶν πραγμάτων, καὶ τὸ πρόβλημα τοῦ κόσμου τίθεται καὶ πάλιν πρὸ τοῦ τολμητοῦ νοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ δὴ ὑπὸ νέαν μορφήν καὶ μὲ μεγαλυτέρας ἀπαιτήσεις. Εἶναι τὸ πεπρωμένον ἀλλὰ καὶ ὁ φυσικὸς δρόμος, πού θὰ συνεχίξῃ πάντοτε ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου, χωρῶν πρὸς κατάκτησιν τοῦ παντός.

Αἱ ἀντιφάσεις τῶν φυσικῶν φιλοσόφων πρὸς ἀλλήλους—ὡς ἐν συντόμῳ εἶδομεν—δὲν ἀπέδειξαν μόνον τὴν ἀνεπάρκειαν τῶν θεωριῶν αὐτῶν πρὸς ἐξήγησιν τοῦ κόσμου, ἀλλ' ὠδήγησαν καὶ εἰς τὴν ἀβεβαιότητα τῆς γνώσεως· κατέληξαν ἀκόμη καὶ εἰς τὴν τελείαν ἀμφιβολίαν περὶ αὐτῆς τῆς πραγματικότητος τοῦ κόσμου καθόλου. Ὁ Ἡράκλειτος διετύπωσεν ὅτι «τὰ πάντα ρεῖ», οἱ δὲ Ἐλεᾶται ἔθεσαν ἐν ἀμφιβόλῳ τὴν

Ὑπαρξιν τοῦ φαινομενικοῦ κόσμου τῶν πολλῶν, δεχόμενοι ὅτι μόνον τὸ "Ἐν ὑπάρχει. Ὁ Παρμενίδης ἀρνούμενος τὴν βεβαιότητα τῶν διὰ τῶν αἰσθήσεων ἀποκτωμένων ἀληθειῶν δέχεται ἀνακουφιστικῶς τὴν ἀποκάλυψιν τῆς θεᾶς, δι' ἧς βεβαιοῦται ἡ ὕπαρξις τοῦ "Οντος, «ὅπως ἔστι καὶ οὐκ ἔστι μὴ εἶναι». Οἱ ἀτομικοὶ ἠρκέσθησαν μόνον εἰς τὸν χορὸν τῶν ἀτόμων. Ἐνας ἀγῶν ψυχικὸς χαρακτηρίζει τὴν ἐποχὴν πρὸς διάσωσιν τοῦ εἶναι, ὃ ἐτέθη ἐν ἀμφιβολίᾳ. Εἶναι τὸ πρῶτον κατάντημα τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦ μετὰ τὴν ἀπόκτησιν τῆς ἀνεξαρτησίας του ἐντὸς τοῦ ἀπείρου κόσμου. Οὐδεὶς δύναται νὰ συλλάβῃ ἀρκούντως τὴν φρίκην, ἣν δοκιμάζει ὁ ἀνθρώπος, ὅταν αἰσθάνεται τὸ ἔδαφος φεῦγον ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ. Ἄρκει νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὰς νωποτέρας τότε διηγήσεις περὶ καταστροφῶν τοῦ κόσμου διὰ πυρὸς ἢ κατακλυσμοῦ, διὰ νὰ ἐννοήσωμεν καλύτερον τὴν σοβαρότητα τοῦ προβλήματος.

Ἀπὸ τὸ φοβερόν τοῦτο χάος θὰ προσπαθήσῃ νὰ περισώσῃ τὴν κατὰστασιν ὁ Πλάτων. Ἰδιαιτέρως καταληφθεὶς ὑπὸ τοῦ Σωκρατικοῦ ἔρωτος πρὸς τὴν ἀλήθειαν, θὰ ἀναλάβῃ πλέον συστηματικὸν πνευματικὸν ἀγῶνα πρὸς σύλληψιν τῆς πραγματικότητος τοῦ ὅλου κόσμου, ἡ ὁποία ἔχει καταστῆ ὄντως προβληματικὴ. Μὲ τὴν θρησκευτικὴν Παρμενίδειον πεποίθησιν «ὅτι ἔστι ὁ κόσμος» καὶ «οὐκ ἔστι μὴ εἶναι», θὰ χωρήσῃ διὰ τῆς διαλεκτικῆς μεθόδου πρὸς τὴν κανανόησιν αὐτοῦ καὶ τὴν δημιουργίαν μιᾶς ἐνιαίας κοσμοθεωρίας.

Τὸ ὄντολογικὸν πρόβλημα τῆς ἐποχῆς τοῦ Πλάτωνος, τὸ καὶ μέχρι σήμερον ἀπασχολοῦν τὸν φιλοσοφοῦντα νοῦν τοῦ ἀνθρώπου, ἔχει τεθῆ: Τί ἐστὶ τὸ "Ον, τὸ ὄντως "Ον.

Εἶναι μόνον ὁ αἰσθητὸς κόσμος τῶν πολλῶν, ὡς ἤθελον οἱ ἀτομικοὶ καὶ δὴ χωρὶς καμμίαν ἐνότητα αὐτῶν πρὸς ἄλληλα, ἢ δὲν ὑπάρχει καθόλου γένεσις καὶ μεταβολὴ καὶ φθορὰ τοῦ κόσμου τῶν πολλῶν, ὡς ἐδόξαζον οἱ «ἀφύσικοι» Ἐλεᾶται;

Ὁ ἀντάξιος μαθητὴς τοῦ Σωκράτους διαπιστώνει βεβαίως, ὅτι τὰ πάντα ρεῖ καὶ οὐδεμία γνῶσις καὶ ἐπιστήμη εἶναι δυνατὴ ἐπὶ τῶν αἰωνίως μεταβαλλομένων ὄντων. Τὸ ὄντως "Ον ἄρα δὲν πρέπει νὰ εἶναι τὰ πολλὰ τῶν ἀτομικῶν χωρὶς καμμίαν σταθερὰν ἐνότητα. Τὰ σήμερον ὄντα καὶ αὔριον μὴ ὄντα ἢ σήμερον οὕτως καὶ αὔριον ἄλλως ὄντα δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀποτελοῦν τὸν ὄντως ὄντα κόσμον. Ἡ τουλάχιστον τὰ φαινόμενα δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀποτελοῦν μόνον αὐτὰ τὸ ὄντως "Ον, τὴν ὅλην πραγματικότητα. Διὰ τὸν Πλάτωνα καὶ σχεδὸν δι' ὅλην τὴν Ἑλληνικὴν φιλοσοφίαν ἡ μεταβολὴ καὶ ἡ διαίρεσις εἶναι τι φοβερόν, μέγα ἐμπόδιον εἰς τὴν ἀπόκτησιν βεβαίας γνώσεως. Τοῦτο ἀποκλείει ἄλλωστε καὶ ἡ ἀναμφισβήτητος παρὰ τὰ αἰσθητὰ ὕπαρξις τοῦ πνευματικοῦ κόσμου. Ἐν τῷ «σοφιστῇ» (246—247) ἀποδεικνύει ὅτι πραγματικότητα

δέν πρέπει νά ἀναγνωρίζωμεν μόνου εἰς τὰ αἰσθητά, ἃ «προσβολήν παρέχει καὶ ἐπαφήν», οὐδέ ἐπιτρέπεται νά ἀρνούμεθα ὡς οἱ σοφισταί, ἃ μὴ δύνανται «ταῖς χερσὶν συμπιέζειν». Ὅταν π.χ. λέγωμεν τι «σῶμα ἐμψυχον» ἀποδίδομεν «τι» τῷ σώματι, τὴν ψυχὴν. Ἡ ψυχὴ ὅμως αὐτὴ δέον νά ὑπάρχη, ἔστω καὶ ἀσύλληπτος διὰ τῶν αἰσθήσεων, ἄλλως ἀποδίδομεν τῷ σώματι «μηδέν». Εἰς τὴν ψυχὴν πάλιν ἀποδίδομεν «δικαιοσύνην, φρόνησιν» κ. ἄ. Ἄνάγκη ἄρα νά ὑπάρχουν καὶ αἱ ἀρεταὶ αὗται κατὰ τὴν ἰδέαν αὐτῶν, διότι ὅ,τι δύναται νά προσδοθῆ ἢ νά ἀφαιρεθῆ ἀπὸ τινος, κατ' ἀνάγκην πρέπει καὶ νά ὑπάρχη τοῦτο, ἄλλως δέν δύναται νά δοθῆ. «τό γε δυνατόν τῷ προσγίγνεσθαι καὶ ἀπογίγνεσθαι πάντως εἶναι φήσουσι» (1).

Οὔτε πάλιν τὸ Ἐν τῶν Ἐλεατῶν ἀποτελεῖ τὴν ὅλην πραγματικότητα, ὡς ἀποκλεῖον τὰ πολλά, ἅτινα ἐν τούτοις ἴστανται, ὡς τις πραγματικότης πρὸ ἡμῶν. Ἐν τῷ «Σοφιστῇ» (248—249) πολεμεῖ πάλιν τοὺς ἀρνούμενους τὸν αἰσθητὸν κόσμον, τονίζων ὅτι διὰ τοῦ σώματος ὁ ἄνθρωπος ἐπικοινωνεῖ τῶν πολλῶν ἀντικειμένων τῆς γενέσεως, τῶν μεταβαλλομένων φυσικῶν ὄντων. Ὅπως διὰ τῆς ψυχῆς ἐπικοινωνεῖ πρὸς τὸ ὄντως Ὄν, τὸ πάντοτε ἀμετάβλητον. «Σώματι μὲν ἡμᾶς γενέσει (φύσει) κοινωνεῖν, διὰ λογισμοῦ δὲ ψυχῇ πρὸς τὴν ὄντως οὐσίαν ἦν αἰετὰ κατὰ τὰ αὐτὰ ὡσαύτως ἔχειν φατέ, γένεσιν δὲ ἄλλοτε ἄλλως». Ἀκριβῶς ὅμως αὐτὴ ἡ ἐπικοινωνία μαρτυρεῖ καὶ περὶ τῆς ὑπάρξεως τῆς ψυχῆς καίτοι ἀοράτου οὔσης καθ' ἑαυτήν, ἀλλὰ ταυτοχρόνως μαρτυρεῖ καὶ περὶ τῶν αἰσθητῶν ὄντων. Διότι τὸ «κοινωνεῖν» οὐδὲν ἐστὶ παρὰ «πάθημά τι ἢ ποίημα δυνάμεώς τινος ἀπὸ τῶν πρὸς ἄλληλα ξυνιόντων γιγνόμενον», τουτέστι ὑπὸ τοῦ γνωρίζοντος ἀνθρώπου καὶ γνωριζομένου ὄντος. Τοῦτο ὅμως τὸ «ποιεῖν τι ἢ πάσχειν τι» εἶναι ἀκριβῶς καὶ ὁ ὅρος τῆς ὑπάρξεως τοῦ ὄντος. «Ἰκανὸν ἔθεμεν ὅρον που τῶν ὄντων ὅταν τῷ παρῆ ἢ τοῦ πάσχειν ἢ δρᾶν... δύνάμις».

Οὔτε τοῦ ἐνὸς λοιπὸν οὔτε τῶν πολλῶν εἶναι δυνατὴ ἡ ἀρνήσις χωρὶς νά προσκρούσωμεν εἰς τὴν πραγματικότητα. Ὁ Πλάτων εἶναι ἰδεολόγος ἀλλὰ ρεαλιστὴς τοιοῦτος. Τὴν ἰδεολογίαν μεταχειρίζεται χάριν τῆς πραγματικότητος, ἣτις φαίνεται εἰς τὰ πολλά καὶ ὅμως τὴν οὐσιαστικὴν αὐτῆς ὑπάρξιν ὀφείλει εἰς τὴν Ἐνότητα (2).

Προσπάθεια λοιπὸν διανοητικὴ ἐντονωτέρα, ἵνα ἀνακαλύψωμεν τὸ πραγματικὸν εἶναι τοῦ Ἐνὸς μὲν, πολυμεροῦς δὲ καὶ πολυειδοῦς σύμπαντος. Βαθυτέρα κατ' ἐννοίαν μελέτη ἀπὸ τῶν ἐπὶ μέρους πρὸς τὰ γενικὰ καὶ ἀπὸ τῶν γενικῶν πρὸς τὰ μερικά, ἕως οὗ τὰ πράγματα μόνον

1. Σοφιστής 246 α—247 β.

2. Τιμ. 37 α, 31 α.

ὁμιλήσουν περὶ αὐτῶν. Οὐχὶ μόνον «ὅτι εἰσὶν» ἀλλὰ καὶ τὸ «τί εἰσὶν» καὶ ποία ἡ Ἀρχὴ αὐτῶν καί: τίς ὁ σκοπὸς αὐτῶν. Μόνον μία τοιαύτη γνῶσις τοῦ κόσμου εἶναι ἀληθῆς γνῶσις, ἀξία τοῦ λογικοῦ ἀνθρώπου (1). Ὁ ἔρωσ πρὸς τὴν ἀφηρημένην ἀλήθειαν τοῦ διδασκάλου γίνεται τῶρα ἔρωσ πρὸς σύλληψιν τοῦ πραγματικοῦ.

Ὁ Πλάτων θὰ ζητήσῃ διὰ τοῦτο μίαν ἐνιαίαν συστηματικὴν κατανόησιν τοῦ κόσμου. Θὰ συναντήσῃ δυσκολίας—ὡς πρῶτος ἐπιχειρῶν τοῦτο. Πολλάκις ἐν τῇ προσπάθειά του αὐτῇ θὰ περιπέσῃ καὶ εἰς φαινομενικὰς ἀντιφάσεις. Διὰ τοῦτο μέχρι σήμερον παρεξηγεῖται ὑπὸ πολλῶν, οἵτινες ζητοῦν νὰ κατανοήσουν αὐτὸν μόνον ἐκ τινων ἐκφράσεων καὶ δὴ οὐχὶ ἐν συναρτήσῃ πρὸς τὴν ὅλην φιλοσοφίαν αὐτοῦ. Ὁ Πλάτων ζητεῖ πρῶτον νὰ κάμνῃ σαφῆ διάκρισιν μεταξύ τοῦ ὄντως τῆς σταθερᾶς καὶ ἀμεταβλήτου οὐσίας, ἣν συλλαμβάνει μόνος ὁ νοῦς ἀφ' ἐνός, καὶ τῶν μεταβλητῶν φαινομένων ἀφ' ἑτέρου, τὰ ὁποῖα συλλαμβάνομεν διὰ τῶν αἰσθήσεων καὶ ἃ εἶναι φθαρτά, πάντοτε γιγνώμενα καὶ οὐδέποτε εἰς τὴν μορφήν τοῦ τελείου ὄντος φθάνοντα· «τί τὸ ὄν ἀεί, γένεσιν δὲ οὐκ ἔχον, καὶ τί τὸ γιγνώμενον μὲν ἀεί, ὄν δὲ οὐδέποτε. Τὸ μὲν δὴ (ὄν) νοήσῃ μετὰ λόγου περιληπτόν, ἀεί κατὰ ταῦτα ὄν, τὸ δ' αὖ δόξῃ μετ' αἰσθήσεως ἀλόγου δοξαστὸν γιγνώμενον καὶ ἀπολλύμενον, ὄντως δὲ οὐδέποτε ὄν».

ΑΙ ΙΔΕΑΙ

Διὰ τοῦ ὀξέος πνευματικοῦ του ὀφθαλμοῦ ζητεῖ καὶ συλλαμβάνει πρῶτον ὀπισθεν τῶν ἀεί μεταβαλλομένων ὄντων κάτι τὸ σταθερὸν «τὸν μένοντα τύπον» ἐνός ἐκάστου αὐτῶν. Κάτι ὅπερ μένει αἰώνιον, ἀμετάβλητον, ἐπιζῶν τῆς διαρκοῦς ῥοῆς τῶν ὄντων. Τὸ κάτι αὐτό, ἐν «κοινὸν ὑποκείμενον ἐν τῷ γίγνεσθαι», τῶν ὄντων μόλις ἰδεατῶς ὑπὸ τοῦ νοῦ συλλαμβανόμενον δὲν εἶναι ἀκόμη τὸ ὄντως ὄν, ὡς ὅλον, εἶναι ὅμως ἡ πρώτη βεβαιότης περὶ τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ. Τὸ μένον τοῦτο εἶναι ἡ «ἰδέα» ἐκάστου φαινομένου ὄντος. Μόλις ὑπὸ τοῦ νοῦ νοητῇ, μένει

1. Κλονίζεται κανεὶς σήμερον ὅταν μελετᾷ τὰς γενομένας ἀπορίας. Καὶ ὅμως ὁ ἀνθρώπινος νοῦς ἐρωτᾷ! Θεῖος σπινθήρ ἐν ἡμῖν, ἀνικανοποίητος ἀπὸ τὸν παρόντα κόσμον ἔλκεται πάντοτε ἔξω τοῦ κόσμου τούτου τῆς ἀβεβαιότητος καὶ ζητεῖ κάπου τὴν βεβαιότητα πρὸς ἡρεμίαν. Θὰ τοῦ δώσωμεν καὶ ἡμεῖς τὴν εὐκαιρίαν πρὸς πτῆσιν; ἔτῳ δὴ φιλοσόφῳ (παρατηρεῖ ὁ ζητῶν φιλόσοφος) πᾶσα ἀνάγκη... μήτε τῶν ἐν ἧ καὶ τὰ πολλὰ εἶδη λεγόντων τὸ πᾶν ἐστηκὸς (ὡς οἱ Ἐλεᾶται) ἀποδέχεσθαι, τῶν τε αὐτὸ πανταχῇ κινούντων (ὡς ὁ Ἡράκλειτος καὶ οἱ ἀτομικοὶ) μηδὲ τὸ παράπαν ἀκούειν, ἀλλὰ... ὅσα ἀκίνητα καὶ κεκινημένα, τὸ ὄν καὶ τὸ πᾶν ξυναμφοτέροι λέγειν» (Σοφιστής 249d—253d)· ὀπισθεν τῶν φαινομένων καὶ τῶν παροδικῶν πρέπει νὰ ζητήσῃ τις τὸ ὄντως ὄν ἐὰν θέλῃ ὄντως νὰ γνωρίσῃ αὐτό.

αὕτη σταθερά καὶ ἀναλλοίωτος παρὰ τὴν ἀλλαγὴν καὶ φθορὰν τῶν πολλῶν ὅσα ὑπ' αὐτὴν ἀνήκουν καὶ τὸ ὄνομα τῆς ὁποίας λαμβάνουν. Αὕτη εἶναι ὁ ἰδεώδης τύπος, τὸ τέλειον πρὸς τὸ ὁποῖον ἕκαστον ὄν κατατείνει, ἀλλὰ καὶ τῇ μετοχῇ τοῦ ὁποίου, πρέπει νὰ ὁμοιωθῇ τελειούμενον ἕκαστον φαινόμενον μιᾶς οἰκογενεῆς ἢ εἴδους. Ἡ Ἰδέα αὕτη, παρὰ τὴν διαρκῆ μεταβολὴν τῶν αἰσθητῶν ἀντικειμένων, μένουσα αἰωνίως ἢ αὕτη ἀμετάβλητος, ἔχει πλέον σταθερὰ γνωρίσματα τοῦ ὄντως ὄντος. Αὕτη πρέπει νὰ εἶναι διὰ τὸν Πλάτωνα τὸ ἀληθῶς, τὸ «εἰλικρινῶς ὄν», ἐν τόπῳ τινι νοητῷ ὑπάρχουσα πραγματικῶς. «Χωριστὴ» καθ' ἑαυτὴν οὕσα ἡ Ἰδέα δὲν εἶναι οὔτε αἰσθητὴ τις ὑπόστασις, οὔτε ὑποστασιοποιημένη φανταστικὴ τις μορφή οὔτε ὑποκειμενικὴ τις ἔννοια (1), ἀλλ' οὐσία πραγματικὴ, διὰ τοῦ νοῦ μόνον συλλαμβανομένη. Αὕτη ἀποτελεῖ τὴν κυρίαν οὐσίαν τῶν ὄντων.

Τὰ πολλὰ γιγνώμενα καὶ φθειρόμενα, ἀβέβαια καθ' ἑαυτά, λαμβάνουν τὸ ὄνομα αὐτῆς, γίνονται «ὁμώνυμα», διότι μετέχουν αὐτῆς. Καθ' ὅσον δὲ μετέχουν γίνονται ὅμοια αὐτῆς, «φαντάσματα». «Ἐν μὲν εἶναι τὸ κατὰ ταῦτ' εἶδος ἔχον, ἀγέννητον καὶ ἀνώλεθρον... ἀόρατον δὲ καὶ ἄλλως ἀναίσθητον, τοῦτο, ὃ δὴ νόησις εἴληχεν ἐπισκοπεῖν· τὸ δ' ὁμώνυμον ὅμοιον ἐκείνῳ δεύτερον αἰσθητόν, γεννητόν, πεφορημένον αἰγιγνώμενόν τε ἐν τινι τόπῳ καὶ πάλιν ἐκεῖθεν ἀπολλύμενον δόξῃ μετ' αἰσθήσεως περιληπτόν». Δυστυχῶς εἶναι δύσκολον νὰ συλλάβουν τὴν Ἰδέαν οἱ πολλοὶ προσκεκολλημένοι εἰς τὰ φαινόμενα, τὰς εἰκόνας καὶ τὰ ὁμοιώματα αὐτῆς. Καὶ αὐτοὶ οἱ «φιλήκοοι καὶ φιλοθεάμονες τὰς τε καλὰς φωνὰς ἀσπάζονται καὶ χροὰς καὶ σχήματα καὶ πάντα τὰ ἐκ τῶν τοιούτων δημιουργούμενα, αὐτοῦ δὲ τοῦ καλοῦ (τ. ἔ. τῆς Ἰδέας αὐτοῦ) ἀδύνατος αὐτῶν ἢ διάνοια τὴν φύσιν ἰδεῖν τε καὶ ἀσπάζασθαι» μόνον «σπάνιοι» νοοῦν ταῦτα, οἱ δὲ πολλοὶ ὥσπερ «ὄνειρώττοντες» θεωροῦν τὸ ὅμοιον ὡς αὐτὸ τὸ πρωτότυπον καὶ συγχέουν τὸ πρωτότυπον πρὸς τὰ μετέχοντα ἐκείνου (2).

Ἡ Ὁδὸς πρὸς τὰς Ἰδέας. Τὴν ὁδὸν πρὸς ἀναζήτησιν τῶν ἰδεῶν ὑπέδειξεν ἤδη ὁ Σωκράτης ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς γνώσεως. Βάσις πάσης ἀληθοῦς γνώσεως ἢ καὶ πράξεως κατὰ τὸν διδάσκαλον τοῦ Πλάτωνος εἶναι ἡ ἀκριβὴς καὶ τελεία σύλληψις τῆς Ἐννοίας τοῦ ἕκαστοτε διαπραγματευομένου. Ἡ γνῶσις τῆς Ἰδέας τῆς ζητουμένης Ἀληθείας, ὑπὸ τοῦ νοῦ μόνον συλλαμβανομένη. Τί ὁμῶς ἐστὶν ἀλήθεια;

Ἡ ἀληθὴς πραγματικότης, ἀναφωνεῖ ὁ ἀντάξιός μαθητῆς—σ υ ν δ έ ω ν

1. Παρμεν. 128 ε, 130 β ε. 135 α. Πολιτ. VI 507 β. Ἀριστ. ΜΓ Α 9, ΜΙ 9, Zeller II, 1, 662, ε.

2. Πολιτ. V 476 b. c. 479 α

οὕτως ἀρρήκτως τὴν γνῶσιν πρὸς τὴν πραγματικότητα. Ἡ ἀληθὴς γνῶσις δέον νὰ ἀντιστοιχῇ καὶ πρὸς τὸ ἀληθές τῶν ἀντικειμένων αὐτῆς. Ὅσον περισσότερο αἱ παραστάσεις μας πλησιάζουν τὴν ἀλήθειαν, τόσον περισσότερο ἐνέχουν πραγματικότητα τὰ ἀντικείμενα αὐτῶν, (τῶν παραστάσεων). Ὅπως μέσω τῶν διαφόρων δοξῶν, ὡς ἀβεβαίων καὶ ἀτελῶν παραστάσεων τῶν πολλῶν, χωροῦντες ἐζητήσαμεν διὰ τοῦ νοῦ καὶ τῆς κατ' ἐννοίαν ἐρεύνης νὰ φθάσωμεν εἰς τὴν ἀληθῆ γνῶσιν, οὕτω τώρα χωροῦντες διὰ μέσου τῶν αἰσθητῶν ὄντων τοῦ κόσμου—τῶν αἰ μεταβαλλομένων καὶ ψευδεῖς μόνον παραστάσεις διὰ τῶν αἰσθήσεων παρεχόντων—θα ζητήσωμεν ὅπισθεν καὶ ὑπὲρ ταῦτα νὰ συλλάβωμεν διὰ τοῦ νοῦ τὸ νόημα τῆς ἀληθοῦς Πραγματικότητος, τὴν Ἰδέαν αὐτῆς (τὸ εἶδος ἢ γένος, ὡς καλεῖ συνήθως τὰς ἰδέας).

Ὅσο περισσότερο διὰ τῆς διαλεκτικῆς πλησιάζομεν τὴν ἐννοίαν ἐνὸς ἀντικειμένου τόσον περισσότερο συναντῶμεν καὶ τὴν Ἰδέαν τῆς Πραγματικότητος αὐτοῦ. Ὅσο περισσότερο μελετῶμεν τὰ ἄτομα μιᾶς οἰκογενείας, τόσον καθαρωτέραν ἔχομεν τὴν ἐννοίαν αὐτῆς, κατέχομεν τὴν ἰδέαν αὐτῆς.

Π. χ. Πραγματικὸς ἄνθρωπος, ἡ τελεία ἰδέα τοῦ ἀνθρώπου εἶναι τι, ὅπερ μόλις συλλαμβάνει ὁ νοῦς ὅπισθεν καὶ ὑπὲρ πάντας τοὺς τύπους τῶν ἀνθρώπων. Τὸν πραγματικὸν τύπον τοῦ ἀνθρώπου, τὸν ἰδεώδη ἄνθρωπον δὲν θὰ μᾶς δώσῃ ποτέ ὁ ὠρισμένος αἰσθητὸς ἄνθρωπος, λ.χ., ὁ Γεώργιος. Οὗτος δύναται νὰ εἶναι νέος καὶ γέρον, ζωηρὸς καὶ ἀσθενής, μέλας ἢ λευκός, σοφὸς καὶ ἄσοφος, ὠραῖος ἢ ἄσχημος. Ὅστε «τὸ αὐτὸ πολλά καὶ πολλοῖς ὀνόμασι λέγομεν» (1).

Ὅλαι αἱ ρευσταὶ αὐταὶ μορφαὶ τοῦ ἀνθρώπου παρελαύνουν πρὸ τοῦ νοῦ τοῦ φιλοσόφου χωρὶς πρὸ οὐδεμιᾶς τούτων νὰ δυνηθῇ νὰ σταματήσῃ καὶ μετὰ πεπιοθήσεως καὶ ἀνακουφίσεως νὰ ἀναφωνήσῃ: «ἰδοὺ ὁ ἄνθρωπος». Τοῦτο θὰ εἶπῃ μόνον, ὅταν, διὰ τῆς ἐρεύνης ὄλων τῶν κατηγοριῶν χωρῶν, συναντήσῃ διὰ τοῦ νοῦ τὸν «καθ' αὐτὸν ἄνθρωπον» τὸν αἰ τὸν αὐτὸν μένοντα τύπον αὐτοῦ, τὴν γενικὴν μας μορφήν, τὴν Ἰδέαν αὐτοῦ. Ὁ τοιοῦτος ἄνθρωπος εἶναι τὸ πραγματικὸν ἀντικειμενικὸν περιεχόμενον τῆς Ἐννοίας Ἄνθρωπος, ἐξαγόμενον ἢ μᾶλλον προσλαμβανόμενον διὰ λεπτομεροῦς μελέτης πολλῶν ὄντων, εἰς τὰ ὅποια ὀνομάζεται ἡ ἰδέα ἄνθρωπος. Διότι ἡ Ἰδέα εἶναι «τὸ ἐπὶ πολλῶν ὀνομαζόμενον». «Εἶδος... τι ἐν ἑκάστων εἰώθαμεν τίθεσθαι περὶ ἑκάστα τὰ πολλά, οἷς ταῦτὸν ὄνομα ἐπιφέρομεν». Ἡ σύλληψις τῆς ἰδέας αὐτῆς εἶναι βεβαίως πολὺ δύσκολος καὶ ἀκόμη δυσκολωτέρα ἢ μετάδοσις τῆς ἀληθείας αὐτῆς

1. Σοφιστῆς 251 α ἔ.

εἰς ἕτερον. «Ἄνδρὸς πάνυ μὲν εὐφυοῦς τοῦ δυνησομένου μαθεῖν, ὡς ἔστι γένος τι ἐκάστου καὶ οὐσία αὐτὴ καθ' αὐτὴν ἔτι δὲ θαυμασιωτέρου τοῦ εὐρήσοντος καὶ ἄλλον δυνησομένου διδάξαι ταῦτα πάντα ἱκανῶς διευκρινησάμενον». Πάντως ὁ ἄνθρωπος ὀφείλει νὰ ζητῆ πάντοτε τὴν ἀλήθειαν, διὰ τοῦτο πρέπει νὰ ἀσκῆται εἰς τὴν ζήτησιν αὐτῆς. Νὰ ζητῆ νὰ μάθῃ τὸν τρόπον τοῦ τρέπεσθαι πρὸς αὐτήν. Ὑπάρχει λοιπὸν ἡ Ἰδέα, τὸ Εἶδος καθ' ἑαυτὸ καὶ οὐχὶ ἐν σχέσει «πρὸς τι» ἄλλο. Τοῦτο εἶναι τὸ ὄντως ὄν, παντελῶς ὄν, εἰλικρινῶς ὄν, ἀεὶ ὄν, ἀίδιος οὐσία». Οὔτε αἰσθητὴ τις οὐσία, κατὰ χειροπιαστόν, ἀλλ' οὔτε καὶ γεννήματα τοῦ νοῦ—ὡς παρενόησαν πολλοί—καίτοι διὰ τοῦ νοῦ μόνον συλλαμβάνονται. Ἄσχετον ἂν ὁ Πλάτων, εἰς τὸν ὑπερουράνιον κόσμον πετάξας διὰ τοῦ νοῦ, θὰ ἴδῃ αὐτὰς ἐν τῷ Νῶ τοῦ Θεοῦ ὡς τι «παράδειγμα» πρότυπον, βάσει τοῦ ὁποίου δημιουργεῖται ὁ αἰσθητὸς κόσμος. Ἐν τῷ Θεῷ πλέον δὲν χωρεῖ διάκρισις μεταξὺ Νοήματος καὶ Εἶναι. Ἐκεῖ δὲν ὑπάρχει χρόνος καὶ χῶρος πρὸς ἐξέλιξιν τῶν ὄντων, οὐδὲ διάκρισις ἄρα μεταξὺ ἰδεῶν καὶ γιγνομένων φαινομένων. Τὰ πάντα εὐρίσκονται τέλεια ἐν αἰωνίῳ παρόντι.

Ὁ Κόσμος τῶν Ἰδεῶν. Ἡ Ἰδέα αὕτη ὑπάρχει δι' ὅλα τὰ ὄντα, ὄρατὰ καὶ ἀόρατα. Καὶ δι' αὐτὰς τὰς ἠθικὰς ἀξίας καὶ τὰς ἀφηρημένας ἐννοίας ἐν γένει. Αἱ ἰδέαι εἶναι τόσαι ὅσα καὶ τὰ ὄντα. «Οὐδὲν ἔστιν ὃ μὴ ἔχη τὴν ἰδέαν αὐτοῦ καὶ τὰ ἔσχατα» ἀκόμη. Πᾶν ὃ,τι ἔχει «πραγματικότητα» ἔχει καὶ τὴν ἰδέαν αὐτοῦ. Καὶ τὰ τεχνικὰ ἐπιτεύγματα καὶ τὰ ἐπίθετα ὡς ἀφηρημένοι ἐννοιαὶ ἔχουν τὰς ἰδέας αὐτῶν. Καὶ τὸ καλὸν καὶ τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ δίκαιον (1).

Κόσμος ὁλόκληρος εἶναι αἱ ἰδέαι ἀπὸ τῶν γενικωτάτων καὶ ἀνωτάτων μέχρι τῶν κατωτάτων (καὶ μὲ ὅλας τὰς διαμέσους ἐννοίας, ἅς δέον νὰ προσέξῃ κανεὶς, ἀκριβῶς προκειμένου νὰ λάβῃ σαφῆ γνῶσιν τοῦ ωραίου αὐτοῦ κόσμου). Αὐτὸς εἶναι ὁ πραγματικὸς κόσμος καὶ ὁ ἀληθής. Ὁ κόσμος ὁ φυσικὸς εἶναι ἀπλῆ εἰκὼν αὐτοῦ. Τὸν κόσμον αὐτὸν τῶν Ἰδεῶν πρέπει νὰ ζητῆ ὁ φιλόσοφος, ὅσον δύσκολον καὶ ἂν φαίνεται τοῦτο, ὅσον καὶ ἂν μᾶς χωρίζῃ χάσμα τι φυσικὸν ἀπ' αὐτοῦ. Καθὼς οἱ ἰχθύες τῆς θαλάσσης φύσει ζῶσιν ἐν τοῖς ὕδασι καὶ ὁμως δι' ὠρισμένων ἀνατάσεων κατορθώνουν νὰ βλέπουν καὶ τὴν ὑπὲρ τὸ ὕδωρ ἀτμόσφαιραν, οὕτω καὶ ὁ ἄνθρωπος, καίτοι ζῆ ἐν τῷ φυσικῷ κόσμῳ, ὀφείλει διὰ ψυχικῶν ἀνατάσεων νὰ ἀτενίσῃ τὸν πνευματικὸν κόσμον τῶν Ἰδεῶν. Τότε θὰ γνωρίσῃ «ὅτι ἐκεῖνος ἔστιν ὁ ἀληθὴς οὐρανὸς καὶ τὸ ἀληθινὸν φῶς καὶ ἡ ὡς ἀληθῶς γῆ». Ἡ θεὰ ἐκείνων δίδει τὴν πραγματικὴν ζωὴν.

1. Τιμ. 37 α. 51 β. Πολιτ. Χ 596 α 597 ε ε. Κρατύλ. 389 β Παρμ. 133 ε Φίληβ. 62 α Φαίδ. 65 d, 100 d.

(Φαιδ. 109 Δ).—Τὸν ἔρωτα αὐτὸν τοῦ φιλοσόφου πρὸς τὰς ἰδέας, ὡς κόσμον τῆς πραγματικότητος, ζωγραφίζει ὁ Πλάτων μὲ τὴν γνωστὴν εἰκόνα τοῦ σπηλαίου, ἔνθα κατὰ τὸν δυνατώτερον τρόπον ἐξαίρει τὴν θέσιν τοῦ κατορθώσαντος νὰ ἀτενίσῃ τὰς ἰδέας ἔναντι τοῦ μένοντος εἰς τὸ σκότος τῆς ἀγνοίας κοινοῦ ἀνθρώπου. Φαντάσου, λέγει, ἀνθρώπους ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας μένοντας μέσα εἰς ἓνα σπήλαιον τῆς γῆς, «ἐν καταγείῳ οἰκήσει». Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ νὰ εἶναι τόσο σφικτὰ δεμένοι, ὥστε μόνον πρὸς τὸ βάθος τοῦ σπηλαίου νὰ δύνανται νὰ βλέπουν. Μακρὰν καὶ ὀπισθεν αὐτῶν καίει ἓνα φῶς δυνατό. Μεταξὺ τοῦ φωτὸς καὶ τῶν δεσμωτῶν ὑψοῦται ἓνα τεῖχος, πρὸ τῆς ὀπῆς τοῦ ὑπογείου σπηλαίου. Ὅπισθεν τοῦ τεῖχους αὐτοῦ διέρχονται ἄνθρωποι φέροντες καὶ κινουῦντες διάφορα ὁμοιώματα ἀνθρώπων καὶ ἄλλων ὄντων, «ὥσπερ οἱ θαυματοποιοὶ ὑπὲρ τὰ παραφράγματα τὰ θαύματα δεικνύουσιν». Οἱ δεσμῶται μὴ δυνάμενοι νὰ στραφῶσι πρὸς τὸ φῶς καὶ νὰ ἴδωσι τὰ ἀληθῆ ἀντικείμενα βλέπουν μόνον τὰς σκιάς αὐτῶν, ποὺ πίπτουν ἐκ τοῦ φωτὸς εἰς τὸ βάθος τοῦ σπηλαίου. Ταύτας κατ' ἀνάγκην—ὡς οὐδέποτε ἰδόντες τὰ πραγματικὰ ἀντικείμενα—θὰ θεωροῦν καὶ θὰ ὀνομάζουσιν πραγματικὰ ὄντα. Καὶ φωνὴν ὅταν ἀκούουσιν τῶν ἔξωθεν κινουμένων θὰ νομίζουσιν ὅτι αὕτη προέρχεται ἀπὸ τὰς σκιάς. Εἰς τοιοῦτον σκότος καὶ ὑπὸ τοιαύτην πλάνην ζῶντες οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ εἶναι πλέον ἀνίκανοι νὰ ἀτενίσουν ἀπ' εὐθείας τὸ φῶς καὶ τὴν ἀληθῆ πραγματικότητα. Καὶ ἂν ἔξαφνα ἐλύετό τις ἐκ τῶν δεσμῶν καὶ ἔστρεφε τὸ βλέμμα ἀποτόμως πρὸς τὸ φῶς, πρὸς τὴν λάμπουσαν ἀλήθειαν, θὰ ἐθαμβοῦτο. Θὰ ἠσθάνετο πόνον εἰς τὰ ὄμματα. Δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ βλέπῃ. Διὰ τοῦτο θὰ ἐζήτηι νὰ στραφῇ τὸ συντομώτερον πρὸς τὸ σπήλαιον, τὴν χώραν τῶν «εἰδώλων καὶ τῶν σκιῶν». Ἐὰν ἠρωτᾶτο ὑπὸ τῶν δεσμωτῶν του, ποῖα εἶναι ἀληθέστερα· αἱ σκιαὶ ἢ τὰ ἄλλα ἀντικείμενα, τὰ ὁποῖα εἶδεν ἔξω; Οὗτος θὰ ἐτόνιζε μᾶλλον, ὅτι αἱ σκιαὶ εἰς τὰς ὁποίας εἶχον συνηθίσει οἱ ὀφθαλμοὶ του εἶναι αἱ πραγματικώτεραι καὶ αἱ σαφέστεραι πρὸς γνῶσιν. Καὶ ἔὰν ἀκόμη ὁ αὐτὸς δεσμώτης ἠθελε συρθῆ βιαίως πρὸς τὰ ἔξω τοῦ σκοτεινοῦ αὐτοῦ σπηλαίου, ὡς «διὰ τραχειᾶς τῆς ἀναβάσεως καὶ ἀνάπτους ἕως τὸ τοῦ ἡλίου φῶς», ὁ τοιοῦτος καὶ ἐδῶ θὰ ὑπέφερε, θὰ ἠγανάκτει καὶ οὐδὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἴδῃ καὶ νὰ ἀπολαύσῃ. Ἐπειδὴ λοιπὸν, συμπεραίνει ὁ φιλόσοφος, τόσον ἀπέχουν οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τὴν πραγματικότητα, εἶναι ἀνάγκη βαθμιαίας ἀσκήσεως καὶ ἀγωγῆς ὅπως συνηθίσωμεν νὰ ἀτενίζωμεν τὰς ἰδέας, τὴν πραγματικὴν ἀλήθειαν, τὸ φῶς. Ἐξαίφνης δὲν δύναται τις νὰ ἀτενίσῃ τὸ φῶς. Ἀσκήσεις λοιπὸν εἰς τὰς κατωτέρας βαθμίδας τῆς ἀληθείας. «Συνηθείας δὴ δέοιτ' ἂν εἰ μέλλοι τὰ ἄνω ὄψεσθαι» καὶ πρῶτον μὲν τὰς σκιάς... μετὰ τοῦτο ἐν τοῖς ὕδασι τὰ τε τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ἄλλων εἰδῶλα, ὕστερον δὲ αὐτά», τὰ ἀντικείμενα. Μετὰ ἀπὸ

τὰ ἀντικείμενα τῆς γῆς ὑψώνεται τὸ βλέμμα πρὸς τὸν οὐρανόν. Καί ἐκεῖ πρῶτον κατὰ τὴν σκιώδη νύκτα καὶ κατόπιν αὐτὸ τοῦτο τὸ φῶς τοῦ ἡλίου. «Καὶ αὐτὸν τὸν οὐρανὸν νύκτωρ ἂν ῥᾶον θεάσαιτο, προσβλέπων τὸ τῶν ἄστρον τε καὶ τῆς σελήνης φῶς... τελευταῖον δὴ τὸν ἥλιον... αὐτὸν καθ' αὐτὸν ἐν τῇ αὐτοῦ χώρᾳ (καὶ ὄχι εἰς τὸ ὕδωρ) δύναιτ' ἂν κατιδεῖν καὶ θεάσασθαι οἷος ἐστίν». Ὅταν μετὰ μακροχρόνιον ἄσκησιν φθάσῃ ὁ ποτε δεσμώτης τοῦ κόσμου τούτου μέχρις ἐκεῖ, τότε ἀναμνησκόμενος τῆς πρώτης ἐν τῷ σπηλαίῳ «οἰκήσεως καὶ τῆς ἐκεῖ σοφίας καὶ τῶν τότε συνδεσμοτῶν», τότε ἀσφαλῶς θὰ εὐδαιμονίζῃ καὶ θὰ καλοτυχιζῇ μὲν ἑαυτὸν διὰ τὴν εἰς τὰς περὶ πραγματικότητος ἀντιλήψεις του ἐπελθοῦσαν μεταβολήν. Θὰ λυπηῆται δὲ τοὺς ἄλλους διότι ἐξακολουθοῦν νὰ μένουν εἰς τὸ σκότος. Ἐὰν δὲ ὁ ἄπαξ τὰ ἄνω ἰδῶν ἐπιστρέψῃ ποτε εἰς τὸ σπήλαιον, ὅλη ἡ σοφία καὶ ὅλαι αἱ ἐπιδιώξεις καὶ φιλοτιμίαι τῶν δεσμοτῶν ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ θὰ τὸν ἱκανοποιοῦν πλέον. Τὸ δὲ σκληρότερον εἶναι, ὅτι ὁ τοιοῦτος θὰ γίνῃ καὶ γελοῖος ἐναντι τῶν δεσμίων τοῦ σκότους. Αἱ γνώμαί του περὶ τῶν σκιῶν θὰ εἶναι ριζικῶς διάφοροι. Διὰ τοῦτο θὰ προκαλέσῃ τὸν γέλωτα εἰς τοὺς ἄλλους καὶ θὰ θεωρηθῇ ὡς ἔχων κατεστραμμένα τὰ ὄμματα. Ἡ δὲ γενικὴ ἀπόφασις αὐτῶν θὰ εἶναι: οὐδεὶς πλέον ἐπιτρέπεται οὐδὲ κἂν νὰ ἐπιχειρήσῃ νὰ ἀνεβῇ πρὸς τὰ ἄνω. Θάνατος εἰς τὸν ἐπιθυμοῦντα τὰ ἄνω. Καὶ εἰς τὸν ἐπιθυμοῦντα νὰ λύσῃ τοὺς δεσμούς, καὶ νὰ ὀδηγήσῃ πρὸς τὰ ἄνω. «Γέλωτ' ἂν παράσχοι καὶ λέγοιτ' ἂν περὶ αὐτοῦ ὡς ἀναβάς ἄνω διεφθαρμένος ἦκει τὰ ὄμματα, καὶ ὅτι οὐκ ἄξιον οὐδὲ πειρᾶσθαι ἄνω ἵεναι καὶ τὸν ἐπιχειροῦντα λύειν τε (τῶν δεσμῶν) καὶ ἀνάγειν εἴ πως ἐν ταῖς χερσὶ δύναιντο λαβεῖν, κἂν ἀποκτείνειαν». «Ταύτην τοίνυν τὴν εἰκόνα», ἐπιλέγει ὁ φιλόσοφος, πρέπει νὰ προσαρμόσωμεν διὰ τὴν κατανόησιν τῶν σχέσεων τῶν ὀρατῶν καὶ τῶν νοητῶν ὄντων, τῶν πολλῶν μεταβαλλομένων, ἅτινα ἐκ πρώτης ὄψεως συλλαμβάνομεν διὰ τῶν αἰσθήσεων, καὶ τῶν πραγματικῶν ὄντων, τῶν ἰδεῶν, ἃς μόνον διὰ τοῦ νοῦ θεώμεθα. Καὶ «τὴν μὲν δι' ὄψεως φαινομένην ἔδραν», τὰ ὀρατά, δυνάμεθα νὰ τὰ ἐξομοιώσωμεν «τῇ τοῦ δεσμοτηρίου οἰκῆσει, τὸ δὲ τοῦ πυρὸς ἐν αὐτῇ φῶς τῇ τοῦ ἡλίου δυνάμει». Τοιαύτη ἡ διαφορὰ τῆς πραγματικότητος μεταξὺ τῶν ἀναλλοιώτων ἰδεῶν καὶ τῶν μεταβλητῶν φαινομένων. Εἰς τὴν εἰκόνα αὐτὴν καταφαίνεται ὁ ἄγῶν τὸν ὁποῖον θὰ κάμῃ πάντοτε ὁ θέλων νὰ ὀμιλήσῃ περὶ πνευματικῶν ζητημάτων καὶ νὰ γίνῃ κατανοητὸς ἀπὸ τοὺς πολλούς.

Εἶναι ὄντως δύσκολον νὰ παρακολουθήσῃ τις τὸν φιλόσοφον κατὰ τὰς ἀναβάσεις αὐτοῦ ἀπὸ τῶν φυσικῶν ὄντων εἰς τὰς ἐννοίας αὐτῶν καὶ ἀπὸ τούτων εἰς τὴν πεποίθησιν περὶ τῆς ὑπάρξεως, ἢ μᾶλλον εἰς τὴν μυστηριώδη νοερὰν θεωρίαν τοῦ νοητοῦ καὶ ὠραίου αὐτοῦ πνευματικοῦ

κόσμου τῶν Ἰδεῶν, ὅστις ἀποτελεῖ τὴν ψυχὴν τῆς Πλατωνικῆς Φιλοσοφίας καὶ ὅστις τόσον σφοδρῶς ἔλκει τὴν ψυχὴν αὐτοῦ.

Εἶναι ἀδύνατον νὰ συλλάβωμεν τοὺς παλμούς τοῦ ἰδεολόγου φιλοσόφου κατὰ τὴν ἐπίμονον ἀναζήτησιν τῆς ἀληθείας καὶ τὴν εὕρεσιν τοῦ κόσμου τῶν Ἰδεῶν, ἐὰν δὲν ἐγεννήθη πραγματικὰ καὶ εἰς ἡμᾶς ἡ φλογερὰ ἐκείνη δίψα πρὸς ἀληθῆ τῆς πραγματικότητος γνῶσιν. Ἡ δίψα αὕτη γεννᾶται ἀπὸ τὸ σκοτεινὸν ἐκείνο συναίσθημα τῆς ἀβεβαιότητος ποῦ δοκιμάζει ἡ ψυχὴ μας, ὅταν αἰσθάνεται τὸ ἔδαφος νὰ φεύγη ὑπὸ τοὺς πόδας μας. Εἶναι τέλος ἀδύνατον νὰ κατανοήσωμεν τὸν Φιλόσοφον ἐὰν ὁ φλογερὸς αὐτὸς πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἔρως δὲν ἐγερθῆ καὶ ἐν ἡμῖν ἀπὸ τὸν πόθον πρὸς ἀπολύτρωσιν ἐν τῆς φοβερᾶς ἀγωνίας ὑπὸ τῆς ὁποίας διακατέχεται ἡ ψυχὴ πρὸ τοῦ ἀγνώστου καὶ ἀβεβαίου. Ὁ Ἀπ. Παῦλος ἀργότερον θὰ μᾶς δώσῃ διὰ τῶν μεγάλων πνευματικῶν του πτήσεων τὸν τύπον τοῦ Χριστιανοῦ Πλάτωνος, ὅταν τὸν ζητούμενον τῆς ψυχῆς του θησαυρὸν θὰ εὔρῃ εἰς τὸν Χριστόν. Διὰ τοῦτο πάντα τὰ κατ' ἀνθρώπου θεωρούμενα ἀγαθὰ ἢ κέρδη θὰ θεωρήσῃ ὡς «σκύβαλα καὶ ζημίαν εἶναι διὰ τὸ ὑπερέχον τῆς γνώσεως Χριστοῦ Ἰησοῦ... ἵνα Χριστὸν κερδίσῃ» (Φιλιπ. 3,1—13). Ὁ Παῦλος ἠγάπησεν τὸν Χριστὸν τόσον, διότι ἐν αὐτῷ εὔρε τὴν λύσιν ὅλων τῶν ἀλύτων προβλημάτων ποῦ ἐπίεζον τὴν ψυχὴν του. Ἐν τῷ Χριστῷ εὔρε τὸ θεμέλιον, ἐφ' οὗ ἐκτίσθη ὁ κόσμος, ἰδιαιτέρως δὲ ὁ ἄνθρωπος. Ὁ Χριστὸς εἶναι τὸ κέντρον καὶ ὁ ἀκρογωνιαίος λίθος καὶ ἡ κεφαλὴ καὶ ὁ πρωτότοκος πάσης τῆς κτίσεως. Διὰ τοῦτο συνεδέθη καὶ τόσον μετ' Αὐτοῦ ὁ Παῦλος καὶ διὰ τοῦτο ἐγένετο οἷος ἐγένετο. Ὅλως δὲ ἄστοχον εἶναι τὸ νὰ ζητήσωμεν νὰ κατανοήσωμεν—πολὺ δὲ ὀλιγώτερον ἐπιτρέπεται νὰ κρίνωμεν τὸν φιλόσοφον—μόνον ἐξ ὠρισμένων ἐκφράσεων καὶ τύπων αὐτοῦ. Τὰ φιλοσοφήματα τῶν μεγάλων δὲν ἐδόθησαν ποτέ ὡς τι ἔτοιμον πρὸς τυφλὴν παραδοχὴν, πολὺ δὲ ὀλιγώτερον πρὸς πρόχειρον κριτικὴν. Τοῦναντίον ἐδόθησαν ταῦτα—ἀπαυγάσματα μεγάλης ψυχικῆς ἀνατάσεως—ἵνα χρησιμεύσουν ὡς σημεῖα δίδοντα ἡμῖν τὸν μίτον μόνον πρὸς παρακολούθησιν τῆς πορείας τοῦ διψῶντος πνεύματος αὐτῶν, ὡς ἀφορμαὶ ὅπως δι' ἰδίας ἡμῶν προσπαθείας κατανοήσωμεν τὴν κατεύθυνσιν τῆς ψυχῆς αὐτῶν καὶ διαφωτίσωμεν οὕτω καὶ ἡμεῖς κατὰ τι τὰ πάντοτε σκοτεινὰ μένοντα μέγала προβλήματα: Κόσμος, ἄνθρωπος, ἠθικὴ, σκοπὸς τῆς ζωῆς. Θὰ ἦτο εὐχῆς ἔργον νὰ ἠδύνατο νὰ ἀπαλλαγῇ ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τῶν τοιούτων ὀχλήσεων. Δυστυχῶς ὅμως ὁ νοῦς δὲν παραιτεῖται ποτέ (1).

1. Τί εἶναι τὰ διάφορα συνθήματα ποῦ ἀναφέρονται εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου: Δημοκρατία, βασιλεία, σοσιαλισμὸς κ.τ.δ., ἰσότης, ἀδελφότης; Πρὸ τῆς Χριστιανικῆς ἀγάπης, ἥτις θὰ ἔπρεπε νὰ κυβερνᾷ τὸν κόσμον, οἱ «ὄροι» αὐτοὶ εἶναι μηδέν. Καὶ

Αἱ περὶ ἰδεῶν ἐκφράσεις τοῦ Πλάτωνος εἶναι κυρίως προσπάθειαι καὶ δὴ αἱ πρῶται συστηματικαὶ τοιαῦται πρὸς λογικὴν σύλληψιν τῆς πραγματικότητος τοῦ κόσμου. Προσπάθειαι ὅπως καταστήσῃ πρῶτον δι' ἑαυτὸν λογικῶς καταληπτὸν τὸ ἐσωτερικόν του βίωμα περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ κόσμου καὶ δεύτερον ὅπως τὸ νοηθὲν ὑπ' αὐτοῦ καταστήσῃ περαιτέρω καὶ εἰς τοὺς ἄλλους ἀντιληπτόν. Ἡ σύλληψις αὕτη ὑπῆρξε δύσκολος διὰ τὸν φιλόσοφον πολὺ δὲ δυσκολωτέρα ἐκδήλωσις αὐτῆς διὰ τοῦ λόγου εἰς τοὺς ἄλλους⁽¹⁾. Διὰ τοῦτο καὶ μένει ἀκατανόητος καὶ παρεξηγήθη καὶ θὰ ἐξακολουθῇ νὰ παρεξηγῆται.

Ἄγνωστον εἶναι τὸ θεῖον καὶ ἀκατάληπτον, ἀκατάληπτος καὶ ἄγνωστος θὰ μένῃ καὶ ὁ θεῖος κόσμος κατὰ τὴν ἐσωτάτην αὐτοῦ ὑφὴν καὶ οὐσίαν. Πρῶτος παρεξήγησε τὸν Πλάτωνα καί, διότι τὸν παρεξήγησε, κατέκρινε τὴν θεωρίαν τῶν ἰδεῶν ὁ μαθητῆς αὐτοῦ Ἀριστοτέλης. Εἰς τὴν πραγματικότητά ὅμως κατὰ τὴν ζήτησιν τῆς ἀληθείας ὁ μαθητῆς ἀκολουθεῖ καὶ ἀντιγράφει τὸν διδάσκαλον: Δὲν ὑπάρχει φαίνεται ἄλλη λογικὴ ὁδὸς πρὸς τὴν ἀληθῆ πραγματικότητά ὁδηγοῦσα. Μόνον ὅταν τὸ αἰνίγμα τοῦ κόσμου ἐν ὅλῃ τῇ θείᾳ αὐτοῦ μεγαλειότητι ἀλλὰ καὶ τῇ ἀτελείᾳ αὐτοῦ κατορθωθῇ νὰ κινήται ταυτοχρόνως πρὸ τῶν πνευματικῶν ἡμῶν ὀφθαλμῶν, ὁ δὲ νοῦς πιέζεται πρὸς σύλληψιν τοῦ ἀσυλλήπτου τούτου αἰνίγματος, μόνον τότε δυνάμεθα νὰ σκεφθῶμεν σοβαρῶς περὶ τῶν ἐκφράσεων τοῦ Πλάτωνος ὡς καὶ περὶ τῶν θρησκευτικῶν ἀληθειῶν γενικώτερον. Τοῦτο ὅμως εἶναι καὶ ἡ ὑψίστη ἀποστολὴ τοῦ ἀνωτέρου ἀνθρώπου. «Γνώσεσθε τὴν Ἀλήθειαν καὶ ἡ Ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς» θὰ εἶπη ὁ Κύριος πρὸς τοὺς ἀγωνιῶντας Ἰουδαίους. Μόνον, ὅτι μόνος Αὐτὸς ἠδύνατο νὰ εἶπη «ἐγὼ εἰμι ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωὴ⁽²⁾». Ὅλοι οἱ λοιποὶ ζῆτοῦν μόνον τὴν ἀλήθειαν.

Ὁ Κόσμος τῶν Φαινομένων. Τὸν Κόσμον τῶν ἰδεῶν συνέλαβεν ὁ Πλάτων διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν βεβαιότητα τῆς ὑπάρξεως τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου. Παρὰ τὴν βεβαιότητα ὅμως τοῦ κόσμου τῶν ἰδεῶν ἐξακολουθεῖ νὰ μένῃ ἀκόμη ἀκατανόητος ὁ πρὸ ἡμῶν μεταβλητὸς κόσμος—καὶ ὅμως ὁ Πλάτων δὲν ἀρνεῖται, ὡς οἱ Ἑλεᾶται, τὸν αἰσθητὸν κόσμον. Διὰ τοῦτο καὶ θὰ χωρήσῃ περαιτέρω πρὸς διαφώτισιν τοῦ προβλήματος.

ὅμως ὁ ἄνθρωπος αἰσθάνεται ἐσωτερικὴν τὴν ἀνάγκην νὰ φωνάζῃ: Δικαιοσύνη, ἀνθρωπισμός, πολιτισμός, πνευματικαὶ ἐλευθερίαι. Ὅλα εὐτὰ ἐὰ εἶναι ἀχρηστα, κενὰ φράσεις καὶ λέξεις, ὅσο ὁ ἄνθρωπος δὲν ζῆ μέσα του τὴν ἰδέαν αὐτῶν, τὴν κυρίαν οὐσίαν αὐτῶν. Μόνον οἱ ἐπιτήδαιοι θὰ ἐκμεταλλεύωνται τοὺς ἀφελεῖς πολίτας διὰ τῶν κενῶν ἐκφράσεων.

1. Παρμ. 135 α β... (Τεμ. 48 ἴδε καὶ σελ. 46).

2. Ἰωάν. 8,32 14,6.

Διὰ τὴν ἐξήγησιν τοῦ φαινομένου καὶ μεταβλητοῦ κόσμου συλλαμβάνει ὁ Φιλόσοφος τὴν ἔννοιαν τῆς ὕλης. Ὁ αἰσθητὸς κόσμος παρουσιάζεται πρὸ τῶν ὀμμάτων μας διπλοῦς. Μία ἄμορφος ὕλη καὶ πολλὰ ἔμμορφα ὄντα. Ἐνας μικρὸς σπóρος πίπτει εἰς τὸ χῶμα καὶ ἐκεῖθεν φύεται καὶ διαμορφοῦται ἕνα ὀλόκληρον δένδρον. Τὸ δένδρον καταστρέφεται, γίνεται πάλιν γῆ, διὰ τὴν τὸ διαδεχθῆ εἰς τὴν θέσιν του ἄλλο κ.ο.κ. Ἡ παρατήρησις αὕτη ὀδηγεῖ τὸν Φιλόσοφον εἰς τὴν σύλληψιν τῆς ἀμόρφου ὕλης, ὡς ἕνα βασικὸν συστατικὸν τῶν φυσικῶν ὄντων. Ἡ ὕλη ἀποτελεῖ τὴν βάσιν ἐπάνω εἰς τὴν ὁποίαν γίνεται πᾶν ὅ,τι ἔρχεται εἰς τὸ εἶναι. Οὕτω πρὸς τὴν ἰδέαν, ἣτις πρέπει νὰ ἀποτελῆ τὴν κυρίαν οὐσίαν τῶν ὄντων, προστίθεται ἕτερον συστατικὸν τοῦ κόσμου στοιχείον, ἡ ὕλη. Ἰδέα καὶ ὕλη, ἀμφοτέρω ἀόρατα καὶ διὰ τοῦ νοῦ μόνον συλλαμβανόμενα, ἐνούμενα ἀποτελοῦν τὸν κόσμον τῶν Πολλῶν—ὅλα τὰ αἰσθητὰ ὄντα, ὅπως ταῦτα παρουσιάζονται εἰς τὰς αἰσθήσεις μας. Τοιοῦτοτρόπως τὸ ὅλον εἶναι τοῦ κόσμου παρουσιάζεται πρὸ ἡμῶν, συλλαμβάνεται νοερῶς ὡς τριπλοῦν. Ἰδέα καὶ ὕλη εἶναι οἱ δύο παράγοντες καὶ τρίτος τὰ αἰσθητὰ ἀντικείμενα, ἅτινα προέρχονται ἐκ τῆς συνθέσεως τῶν δύο τούτων κατὰ τρόπον «δύσφραστον καὶ θαυμαστόν». Ὁμολογητέον «ἐν μὲν εἶναι τὸ κατὰ ταῦτά εἶδος ἔχον ἀγέννητον καὶ ἀνώλεθρον, οὔτε εἰς ἑαυτὸ εἰσδεχόμενον ἄλλο ἄλλοθεν οὔτε αὐτὸ εἰς ἄλλο τοιοῦτον (μὴ μεταβαλλόμενον εἰς ἄλλο τι), ἀόρατον δὲ ἀναίσθητον τοῦτο ὁ δὲ ἴσθις εἴληχεν ἐπισκοπεῖν... τὸ δ' ὁμώνυμον ὁμοίον τε ἐκείνου δεύτερον, αἰσθητόν, γεννητόν, πεφορημένον αἰεὶ, γιγνόμενον ἐν τινὶ τόπῳ καὶ πάλιν ἐκεῖθεν ἀπολλύμενον, δόξη μετ' αἰσθήσεως περιληπτόν· τρίτον δ' αὖ γένος τὸ τῆς χώρας αἰεὶ φθορὰν οὐ προσδεχόμενον ἔδραν δὲ παρέχον ὅσα ἔχει γέννησιν πᾶσιν».

Αἱ Ἰδέαι εἶναι αἱ τέλει μορφαὶ τῶν ἀντικειμένων τοῦ ὅλου κόσμου. Αὐταὶ ἀποτελοῦν τὸ ὄντως ὄν. Ἀόρατοι τοῖς πολλοῖς καὶ ἀσύλληπτοι. Διὰ τοῦ νοῦ καὶ μόνῳ τῷ σοφῷ προσिताί. «Οὐκ ἔστιν ὅττω ποτ' ἂν ἄλλῳ ἐπιλάβοιο (αὐτῶν) ἢ τὸ τῆς διανοίας λογισμῶ... αἰετὴ τὰ τοιαῦτα καὶ οὐχ ὀρατά». Καθ' ἑαυτὰς ὑπάρχουσαι εἶναι ἀπλαῖ, ἀσύνθετοι, αἰώνιοι, ἀφθαρτοί, ἀναλλοίωτοι. «Ἀεὶ αὐτῶν ἕκαστον ὁ ἐστὶ μονοειδὲς ὄν αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ οὐδέποτε οὐδαμῆ οὐδαμῶς ἀλλοίωσιν οὐδεμίαν ἐνδέχεται» (1). Ὡς τέλειον καὶ τὸ καθ' ἑαυτὸ αἱ Ἰδέαι εὐρίσκονται «ἐν τινὶ τόπῳ νοητῷ», εἰς ἕνα μόλις ὑπὸ τοῦ νοῦ συλλαμβανόμενον χῶρον. Ἐξω τοῦ κόσμου τούτου, τῆς διαρκοῦς φθορᾶς καὶ ἀλλοιώσεως, εἰς τινὰ ὑπερκόσμιον καὶ ὑπερουράνιον χῶρον, τὸ τῆς πραγματικῆς ἀληθείας πεδίον, ἐκεῖ ὅπου εὐρίσκονται οἱ θεοὶ καὶ ὅπου αἱ καθαρὰ ψυχὰ ζοῦν ἐν ἀπο-

1. Φαῖδ. 79-78 d.

λύτῳ δικαιοσύνη καὶ μακαριότητι. Ὁ χῶρος αὐτὸς εἶναι τὰ «ἔξω τοῦ Οὐρανοῦ» (—τοῦ Σύμπαντος), ἅπερ θεωροῦσιν αἱ ψυχαὶ κατὰ τὰς πνευματικὰς ἀνατάσεις τῶν, καὶ ἅτινα ὑπέρκεινται παντὸς ὕμνου. «Τὸν δὲ ὑπερουράνιον τόπον οὔτε τις ὕμνησέ πω τῶν τῆδε ποιητῆς οὔτε ποθ' ὕμνηση κατ' ἀξίαν» (1).

ΥΛΗ

Ὡς δευτέρου στοιχείου τοῦ κόσμου συλλαμβάνει ὁ Φιλόσοφος τὴν ὕλην. Οὐχὶ ὡς τῶν τεσσάρων στοιχείων, ἀλλὰ τι ὀπίσω καὶ ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἀπλούστατα πρῶτα στοιχεῖα κείμενον. Ἄόρατος καθ' αὐτὴν καὶ μόλις ὑπὸ τοῦ νοῦ «λογισμῶ τινι νόθῳ» συλλαμβανομένη ὡς ὑπάρχουσα. Ἀπλούστερον τῶν τεσσάρων στοιχείων καὶ ἀμορφότερον αὐτῶν. Καὶ αὐτὰ τὰ τέσσαρα στοιχεῖα, ποὺ λέγομεν σήμερον ὕλην, παράγονται ἐκ τῆς νοητῆς αὐτῆς, τῆς ὅλως ἀμόρφου, τῆς καθ' ἑαυτὴν ὕλης, ἣτις ἐστὶ τρόπον τινὰ ἡ μήτηρ πάντων τῶν γιγνομένων καὶ αἰσθητῶν. «Τὴν τοῦ γεγονότος ὄρατοῦ καὶ πάντως αἰσθητοῦ μητέρα καὶ ὑποδοχὴν μήτε γῆν μήτε ἀέρα μήτε πῦρ μήτε ὕδωρ λέγωμεν... ἀλλ' ἀνόρατον εἶδος τι καὶ ἀμορφον π α ν δ ε χ ε ς μεταλαμβάνον δὲ ἀπορώτατα πῆ τοῦ νοητοῦ». Ἐφ' ὅσον μετέχει τοῦ νοητοῦ λαμβάνει ἐκάστοτε καὶ τὸ ὄνομα. «Πῦρ μὲν τὸ ἐκάστοτε αὐτοῦ (τῆς ὕλης) πεπυρωμένον μέρος μαίνεσθαι, τὸ δὲ ὑγρανθὲν ὕδωρ, γῆν δὲ καὶ ἀέρα καθ' ὅσον ἂν μιμήματα τούτων δέχεται». Ἡ αὐτὴ ὕλη εἶναι δεκτικὴ πάντων τῶν εἰδῶν τοῦ φυσικοῦ, τοῦ γιγνομένου κόσμου. Καθ' ἑαυτὴν νοουμένη καὶ ἡ ὕλη εἶναι ἀφθαρτος, ἄ π ε ι ρ ο ς καὶ ἄ σ χ η μ ο ς καὶ ὡς οὐδὲν σχῆμα ἔχουσα καὶ ὁμως δέχεται ὅλα τὰ σχήματα τῶν Ἰδεῶν καὶ τὰ πέρατα, ἅτινα σχηματίζονται ἐπ' αὐτῆς διὰ τῆς ἐπιδράσεως τῶν Ἰδεῶν. Ἀναλλοίωτος οὔσα καθ' ἑαυτὴν φαίνεται ἀλλοιουμένη μόνον καθ' ὅσον δέχεται ἐν ἑαυτῇ τὰς διαφόρους μορφὰς τῶν Ἰδεῶν. Ὡς ὁ κηρὸς ἢ ὁ χρυσὸς ἐπὶ τοῦ ὁποίου χαράσσονται καὶ σχηματίζονται διάφορα σχήματα χωρὶς νὰ ἀλλαγῆ ἡ οὐσία αὐτῶν, οὕτω καὶ ἐπ' αὐτοῖς διὰ τινος ἐπιδράσεως τῶν Ἰδεῶν σχηματίζονται τὰ «εἰδῶλα», τὰ «μιμήματα» αὐτῶν. Τὰ μιμήματα αὐτὰ ἀκριβῶς εἶναι ὅλα τὰ φαινόμενα τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου, ὅπως βλέπομεν αὐτὰ διὰ τῶν αἰσθήσεων. Ἡ Ἰδέα τοῦ δένδρου ἐπιδραῖ ἐπὶ τῆς ἀμόρφου ὕλης καὶ βαθμηδὸν παρουσιάζεται πρὸ ἡμῶν τὸ ὠραῖον φυσικὸν δένδρον. «Δέχεται τε γὰρ αἰεὶ τὰ πάντα... ἐκμαγεῖον γὰρ φύσει παντὶ κεῖται, κινούμενόν τε καὶ διασχηματιζόμενον ὑπὸ τῶν εἰσιόντων» ἐν αὐτῷ Ἰδεῶν. «Φαίνεται δὲ δι' ἐκεῖνα ἀλλοῖον» ἐνῶ καθ' αὐτὴν μένει ἀναλλοίωτος ὡς καὶ ὁ χρυσὸς ἢ ὁ κηρὸς καὶ μετὰ τὴν ἐγχάραξιν ἐπ' αὐτοῦ τῶν διαφορῶν

1. Ἐν Φαίδρ. 247 c-250 α. ε. Συμπ. 211 Α.